

18.24.3.19.

PRACE FILOLOGICZNE

WYDAWANE

PRZEZ

J. BAUDOINA DE COURTENAY, J. KARŁOWICZA,
A. A. KRYŃSKIEGO i L. MALINOWSKIEGO.

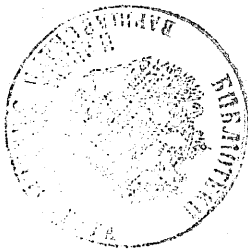
Z zapomogi Kasy pomocy dla osób pracujących na polu naukowym
imienia Mianowskiego.

TOM I.—ZESZYT II i III.

WARSZAWA

SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI E. WENDEGO I SP.

1886

PRZEGLĄD BIBLIJOGRAFICZNY

PRAC NAUKOWYCH

O JĘZYKU POLSKIM.

W ostatnich paru dziesiątkach lat w badaniach nad językiem polskim zapanował ściślejszy kierunek naukowy, a odnośna literatura przybrała takie rozmiary, że dla rozejrzenia się w nią już dziś pożądanym być może odpowiedni „przewodnik biblijograficzny.” Przedsięwzięta tu przez nas praca ma właśnie uczynić zadość tej potrzebie. Ułożenie podobnego przewodnika podejmujemy zresztą nie tyle dla samodzielnych znawców przedmiotu, ile dla szerszego koła czytelników, przeważnie ze sfery nauczycielskiej, tudzież dla początkujących pracowników na polu naukowym. Chodziło nam przede wszystkim o dostarczenie czytelnikom podręcznych wskazówek, gdzie i czego w danej kwestyi szukać wypada; zaznaczając zaś, co zrobiono *już* w nauce języka polskiego, pragnęlibyśmy jednocześnie przypomnieć, co *jeszcze* zrobić można i trzeba...

Wobec szczerpłych środków naukowych, jakie mogliśmy mieć pod ręką, praca nasza daleką będzie zapewne od tej dokładności, jaką radzibyśmy jej nadać. Wiele rzeczy, dla braku danych, wypadło pominąć: zamieszczamy bowiem z zasady tylko rzeczy nam znane istotnie. Wiele innych pominięliśmy mileżeniem świadomie, rozmyślnie: mamy bowiem na widoku wyłącznie *naukowe* prace o języku polskim. Natomiast, obok prac bezpośrednio dotyczących polszczyzny (w języku polskim i *obcych*), uwzględniliśmy także i *porównawcze* badania w dziedzinie języków *słowiańskich*, a nawet i prace z zakresu *językoznawstwa ogólnego*, o ile te ostatnie przez polaków były napisane. Oprócz

czysto-biblijograficznych wskazówek, podanych drobiazgowo, dodajemy pod każdym dziełem lub rozprawą (z czasopism) zwięzłą charakterystykę treści i, o ile to możebne, ocenę wartości pracy. Żywimy nadzieję, iż nasze sądy, wypowiedziane przedmiotowo, nie drasną zapewne nikogo, nie wywołają osobistych uraz, niechęci; że owszem praca nasza w kołach specjalnych znajdzie uznanie i poparcie w postaci *uzupełnień i sprostowań*, nadsyłanych nam do zamieszczenia w następnych zeszytach „Prac filologicznych.”

Wszystkie dzieła i rozprawy, objęte naszym „przeglądem”, układamy w następującym porządku:

A. JEZYKOZNAWSTWO OGÓLNE.

- I. Językoznawstwo właściwe:
 - a) Dzieła treści ogólnej tłumaczone,
 - b) Prace oryginalne.
- II. Nauki pomocnicze:
 - a) Fizjologija mowy,
 - b) Psychologija „
 - c) Patologija „.

B. JEZYKOZNAWSTWO SŁOWIAŃSKIE.

- I. Wiadomości przygotowawcze do nauki języków słowiańskich i w szczególności polszczyzny.
- II. Dzieła i rozprawy z zakresu gramatyki porównawczej języków słowiańskich, uwzględniające polszczyznę.

C. JEZYKOZNAWSTWO POLSKIE.

- I. Gramatyki polskie (naukowe), dzieła i rozprawy z *historji* języka polskiego.
- II. Pomniki polszczyzny i ich opracowania pod względem językowym.
 - a) Wieki XIV i XV. b) Wiek XVI.
- III. Dyjalektologija:
 - a) Badania gwar ludowych,
 - b) Zbiory pieśni, podań ludu itp. materyjalów.

IV. Leksykografia (z uwzględnieniem etymologii).

V. Praktyczna strona nauki języka polskiego:

a) Gramatyki szkolne (o ile uwzględniono w nich wymagania nauki).

b) Rozprawy o pisowni i poprawności języka polskiego.

Ze względu na to, że znaczna liczba prac przytaczanych przez nas pomieszczona była w czasopismach naukowych, tak polskich jak i obcych, poprzedzamy nasz „przegląd” *wyszczególnieniem* tych wydawnictw peryjodycznych, pod nagłówkiem:

„Czasopisma i wydawnictwa zbiorowe.”

Po czym następuje spis prac, zawierających wiadomości do biblijografii językoznawstwa polskiego, zatytułowany:

„Źródła biblijograficzne.”

Te kilka objaśnień uważaliśmy za potrzebne dla ułatwienia czytelnikom oryjentowania się pośród licznych działów i poddziałów naszej pracy.

CZASOPISMA I WYDAWNICTWA ZBIOROWE.

Archiv für slavische Philologie unter Mitwirkung von A. Leskien, W. Nehring und A. Brückner herausgegeben von V. Jagić. Berlin, 1876—85, t. I—VIII. 8°

Czasopismo to, redagowane wzorowo, przy współudziale dwóch polskich uczonych, prof. Nehrunga i (od t. VI) Brücknera zawiera wiele rzeczy cennych i niezbędnych dla badacza polszczyzny; stało się ono dziś istotnie ogniskiem filologii słowiańskiej.

Beiträge zur vergleichenden sprachforschung auf dem gebiete der arischen, celtischen und slawischen sprachen, unter mitwirkung von A. Leskien und J. Schmidt herausgegeben von A. Kuhn. Berlin. 1858 — 74. t. I—VIII.

Pismo to, założone właściwie przez A. Schleichera, jako uzupełnienie „Zeitschrift für vergleichende sprachforschung” A. Kuhna, od 1875 r. złączone zostało z tym ostatnim, którego pierwotny zakres natomiast rozszerzono.—Zawiera odnośnie do języ-

ków słowiańskich prace A. Schleichera, Miklosicha, J. Schmidta, Leskiena, Baudouina de Courtenay, Lucyjana Malinowskiego i innych.

Časopis Musea království českého. Redaktor Jos. Emler, v Praze, 8°

Zawiera rozprawy historyczne, literackie, filologiczne i wiadomości bibliograficzne. Wychodzi rocznie w 4-ch zeszytach (od r. 1871 pod redakcją Emlera); do r. 1885 wyszło roczników 59.

Denkschriften der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-historische Classe. Wien. 4°

Obacz niżej „Sitzungsberichte” etc.

Dwutygodnik naukowy, poświęcony archeologii historyi i lingwistyce... pod redakcją T. Ziemięckiego Kraków. 1878. Rok 1, tom I. 8° X. 602.

Dla braku poparcia pismo po roku przestało wychodzić. W liczbie współpracowników z zakresu lingwistyki był Dr. J. Karłowicz.

Fiłologičeskija zapiski. Žurnal, posvjaščennyj izslêdovanijam... po sravnitelnomu jazykoznaniju i slawjanskim narêčijam. Izd. A. Chovanskim. Voroneż. 1861—85.

Czasopismo filologiczne, bez ściśle określonego programu, zamieszcza, między innymi, i rzeczy odnośne do polszczyzny (Appela, Baudouina de Courtenay i in.).—W 1886 r. Fił. zap. rozpoczęły 25-ty rok istnienia; wychodzą w 6-ciu zeszytach rocznie, w Woroneżu.

Internationale Zeitschrift für allgemeine Sprachwissenschaft unter Mitwirkung der Herren... herausgegeben von F. Techmer. Leipzig. 1884 — 1885. tom I—II. 1. 8°

Porówn. recenzyje: Baudouina de Courtenay w Ateneum. 1884. III str. 565—570. J. Hanusza, Prace filologiczne. 1885. I. 1. str. 238—249.

Listy filologické a paedagogické vydávají se nákladem Jednoty českých filologů v Praze. Odpovědňi redaktori J. Kvičala, J. Gebauer. v Praze. 1874—1885, t. I—XII. 8°

Obok filologii klasycznej i pedagogii, czasopismo to uwzględnia i językoznawstwo słowiańskie. Wychodzi w 6-ciu zeszytach rocznie.

Pamiętnik Akademii Umiejętności w Krakowie. Wydziały: filologiczny i historyczno-filozoficzny. w Krakowie 1875—1885, t. I—V, 4°

W wydawnictwie tym wydział filologiczny ogłasza przedniejsze prace z zakresu języka polskiego i jego historii (np. L. Malinowskiego, Modlitwy Wacława; R. Pilata, Bogarodzica).

Pamiętnik fizyograficzny wydawany staraniem E. Dziewulskiego i Br. Znatowicza. Warszawa 1881—1885, t. I—V, 8° maj.

Wydawnictwo to, oprócz działów przyrodniczych, zawiera w każdym tomie rozprawy z zakresu etnografii i językoznawstwa (J. Karłowicza i innych).

Przewodnik Biblijograficzny, miesięcznik dla wydawców, księgarzy etc. wydawany przez d-ra Władysława Wisłockiego. Kraków. 1878—85. t. I—VIII. 8°

Wzorowe to pod każdym względem wydawnictwo podaje wiadomości nie tylko o osobno wydanych dziełach, lecz i o pracach umieszczanych w czasopismach krajowych i zagranicznych, o ile dotyczą rzeczy polskich.

Rad jugoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti, w Zagrebu. 1867—85. 8°

Ogólny zbiór prac z zakresu nauki i sztuki Akademii w Zagrzebiu (Agram); filologija słowiańska zajmuje tu wszakże główne miejsce.—Porówn. sprawozdania:

A. Leskiena, Sprachwissenschaftliche Arbeiten im „Rad“ w Beiträge zur vergleich. Sprachforschung 1873. VII. 129—155.

Baudouina de Courtenay, Trudy filologičeskije i lingvištičeskije... v izdanii „Rad“ 1876—77. Woroneż. 1879. 8° 36.

Rozprawy i sprawozdania z posiedzeń Wydziału filologicznego Akademii Umiejętności w Krakowie, 1874—1886. t. I—XII, 8°

Główny organ wydziału filologicznego Akademii Um., w którym, obok prac z zakresu innych nauk, znajdują stałe pomieszczenie rozprawy o języku polskim, jego gwarach, historii i t. p. (Tu mieszczą się prace J. Hanusza, A. Kaliny, Kosiń-

skiego, Kryńskiego, Leciejewskiego, L. Malinowskiego, Sz. Matusiaka, Ogonowskiego, Zawilińskiego i w. in.).

Russkij filologičeskij vëstnik, izdawajemyj pod redakejeju *A. I. Smirnova*. Varšava. 1879—85. t. I—XII, 8°

Organ filologii słowiańskiej (w rodzaju *Archivu Jagięcia*), założony przez prof. Kołosova (w 1879) i prowadzony dalej przez prof. A. I. Smirnova. Wychodzi w 4 ch zeszytach rocznie (2 tomy). Zawiera wiele rzeczy, dotyczących języka i piśmiennictwa polskiego (Appela, Baudouina de Courtenay, Grigoroviča, Krużewskiego, Makuszewa, Potebni i in.).

Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Classe der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Wien, 1848—85. 8°

W tych sprawozdaniach (*Sitzungsberichte*) wiedeńskiej akademii nauk, oraz w „*Denkschriften*” drukowały się wszystkie niemal monografie Miklosicha.

Sprawozdania Komisji językowej Akademii Umiejętności w Krakowie, 1880—1886, t. I—IV, 8°

Wydawnictwo poświęcone ogłaszaniu dawnych zabytków polszczyzny, gramatycznemu ich opracowaniu, gromadzeniu materiału dyjalektologicznego i przyczynków do historii języka polskiego (Zawiera, między innymi, prace Wł. Chomętowskiego, J. Hanusza, Kryńskiego, L. Malinowskiego, Wł. Wisłockiego i innych).

Zbiór wiadomości do antropologii krajowej, wydawany staraniem Komisji antropologicznej Akademii Umiejętności w Krakowie, 1877—1885, t. I—IX, 8°

W każdym tomie tego wydawnictwa obok: 1) działu archeologiczno-antropologicznego i 2) działu antropologii w ściślejszym znaczeniu, znajduje się 3) dział materiałów etnologicznych, w którym, między innymi, pieśni i opowieści ludowe, z ust tegoż ludu spisane, stanowią pożądaną materiją dla badań językowych.

Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung auf dem Gebiete der indogermanischen Sprachen. Begründet von *A. Kuhn*. Herausgegeben von *E. Kuhn* und *J. Schmidt*. Berlin 1851—1885 tom I—XXVII; od tomu XXI seryja nowa (I—VII).

Główny organ językoznawstwa porównawczego, założony w r. 1851 przez Teod. *Aufrechta*, docenta prywatnego w uniwers. berlińskim i Adalberta *Kuhna*, profes. gimnaz. kolińskiego w Berlinie, następnie prowadzony przez Ad. Kuhna, obejmował badania z zakresu języka niemieckiego, greckiego i łacińskiego. Od r. 1875, po połączeniu się z czasopismem „*Beiträge zur vergl. Sprachforschung*” (zob. wyżej), pierwotny zakres jego badań rozszerzono i na pozostałe języki indoeuropejskie. Współredaktorem pisma był czas jakiś i prof. *Aug. Leskien*.

Żurnáл ми́нистерства наро́днаго просвѣщенія. (6-oje desjatilétije) Petersburg. 1885. 8°

Miesięcznik, z działem krytycznym: główny organ krytyki filologicznej w Rosyi. Wiele recenzyj (zwłaszcza prof. Baudouina de Courtenay) dotyczy tu rzeczy polskich.

ŹRÓDŁA BIBLIJOGRAFICZNE.

Baudouin de Courtenay J. Podrobna ja programma lekcij. 1876—77 (I) i 1877—78 (II) Kazań-Varšava. 1878—81. 92. 320 XIV, 8°

Obok wysokiej wartości naukowej (o czym niżej), „programy” te przedstawiają nieoceniony materiał biblijograficzny z dziedziny językoznawstwa.

Jagić V. Napredak slovinske filologije pošljednich godina. (Rad jugoslavenske Akademije znanosti, 1871. XIV. 169—212 XVII. 172—207).

Przegląd krytyczno-biblijograficzny prac z dziedziny językoznawstwa słowiańskiego za lata 1868—71. Polskich czytelników bliżej obchodzić będą, zapewne, następujące miejsca: str. 173—75 o Mikuckim, 212 o W. Polu (Rzecz o dyjalektach...), 172—77 o Ad. Ant. Kryńskim (o nosowych zvukach), 177—180 o sporach ortograficznych prof. Małeckiego z kś. Malinowskim, 180—82 o Paulinie Święckim (odmiana zaimków).—O tym ostatnim prof. Jagić tak się wyraża: „U svom uvodu napisa autor ove rieči: Językoznawstwo, szczególnień słowiańskie, jest puszcza,

której siekiera nie tknęła...: da bog sačuvalo slovinsku filologiju od udaraca, kakovima joj pisac svojom sjekrom prieti" (182).

Bardzo trafnym był w swoim czasie i ogólny sąd autora o badaniach językowych w Polsce: „Općenito je mišljenje, da se između sviju Slovanina najslabije zanimavaju za lingvistička studija Poljacy; osobito se opaža da teško nalazi u njih općenito priznanje današnjoj pravac filologijskih nauka, već na koliko i njeguju svoj krasni jezik, do to biva starim gramatickim empirizmom, koji po uzorih stilističkoga klasiciteta gradi pravila za praktičnu porabu...” (180).

Jagić V. Bibliographische Uebersicht der Erscheinungen auf dem Gebiete der slavischen Philologie und Alterthumskunde seit dem Jahre 1870. (Archiv f. slav. Philologie 1876 I, str. 465—607).

W tym treściwym przeglądzie prac, dotyczących filologii i starożytności narodów słowiańskich, uwzględnione są i odpowiednie prace polskie. O pracach gramatycznych mówi autor na str. 495—497, 509, o zabytkach dawniej polszczyzny 521—524 i innych.

Jako dalszy ciąg tego przeglądu uważać można wzmianki bibliograficzno-krytyczne o pracach z zakresu filologii słowiańskiej, podawane przez *V. Jagića* w każdym niemal zeszycie *Archiv'u für slav. Philologie* pod nagłówkiem „Bibliographischer Bericht”.—

Jelinek Edward. Bibliografija dzieł, rozpraw i artykułów czeskich, dotyczących rzeczy polskich (do końca 1877 r.). Zestawił E. J. (Rozprawy Wydziału filol. Akad. Umiej. w Krakowie 1880 t. VII str. 129—168).

Część druga 1878—1882. (Rozprawy Wydz. filol. 1884 t. X str. 366—384).

Bardzo cenna praca, uwzględniająca między innymi rzeczy językowe.

Kočubinskij A. A. Itogi słavjanskoj i russkoj filologii etc. Odessa. 1882. 8° 239.

Książka napisana z powodu pracy prof. *Kotłarevskiego*: „Bibliologičeskij opyt o drevnej russkoj pismjennosti.” (Voroneż. 1882.)—zawiera bardzo bogaty i ciekawy materiał bibliograficzny. Sądy o polskich uczonych i ich pracach—*wogóle* trafne

i przedmiotowe (np. o Małeckim 61. 103. o kś. Malinowskim 68—70. 73, o Sucheckim 71—72, o Luc. Malinowskim 77—78. 81. o Karłowiczu 81. i in.).

Kotlarewski. Postępy wiedzy o słowiańszczyźnie w Rosyi w latach 1860—72. Streścił *J—d.* (Biblijoteka Warszawska. 1875. IV. 403—421).

Jestto sprawozdanie z pracy prof. Kotlarewskiego: Uspěchy slavistiky na Rusi v poslední době (1860—1872) (Casopis českého Musea. 1874. 23—53, 169—89). Dalszy ciąg téj rozprawy stanowi (tegoż autora): Obzor uspěchov slávjanovêdenija za posleđnije tri goda 1873—75. Kijev. 1876. 8°

Nader cenny przyczynek do biblijografii filologii słowiańskiej stanowi téż późniejsza praca prof. *Kotlarewskiego*: Bibliologičeskij opyt etc. (obacz wyżej: Kočubinskij).

Nehring Wł. Die philologischen Arbeiten bei den Polen in neuerer Zeit. (Archiv Jagieća, 1876, I 249—66).

W Przeglądzie tym mamy przedstawione ważniejsze prace z zakresu gramatyki języka polskiego, oraz pomniki staropolszczyzny, wydane od r. 1823 do 1875.

Plebański J. K. Grammatyka i grammatyce. Encyklopedyja powszechna (S. Orgelbranda). Warszawa. 1862. t. X. str. 437—560.

Gruntowny i pouczający artykuł, zwłaszcza co do grammatyków klasycznych, oraz polskich, dawniejszych.

A. JEZYKOZNAWSTWO OGÓLNE.

I. Językoznawstwo właściwe.

a) Dzieła treści ogólnej tłumaczone.

Müller Maks. Wykłady o umiejętności języka etc. przetłumaczył... *Adolf Dygasiński.* 2 tomy. Kraków. 1874—75. 8° str. 371 i 530. fig. 28.

„Wykłady” prof. M. Müllera były pierwszą, a przez czas długi i jedyną w swoim rodzaju, próbą uprzystępnienia rezultatów językoznawstwa dla szerszego koła czytelników. Wygłoszone przed laty 20 (w 1861 i 64 r.), nie mogą one wprawdzie